

Döngüsel Ekonomi Eylem Planı

Malumları olduğu üzere, AB tarafından 11 Aralık 2019 tarihinde Yeşil Mutabakat metnini yayınlamıştır. Söz konusu belgede yer alan stratejiler doğrultusunda 11 Mart 2020 tarihinde ise Döngüsel Ekonomi Eylem Planı yayımlanmıştır. Söz konusu belgede, sürdürülebilir bir ekonomik sisteme geçilmesinin, AB'nin yeni Sanayi Stratejisi'nin ayrılmaz bir parçası olduğu ve döngüsel ekonominin uygulanması ile 2030 yılına kadar ilave 700 bin yeni iş olanağı yaratılacağı vurgulanmaktadır.

Bu kapsamda, **sürdürülebilir ürün politikası mevzuatı girişimi kapsamında**; ürünlerin %80'inin çevresel etkilerinin tasarım sürecinde belirlenmesine rağmen, geri dönüşüm ve yeniden kullanım oranlarının düşük olduğu, bu sebeple AB düzeyinde zorunlu ve gönüllü bazı düzenlemeler getirileceği belirtilmiştir. **Sürdürülebilir ürün tasarımı çerçevesinde**, Komisyon'un 2021 yılında sürdürülebilir ürün politikası mevzuat önerisinde bulunması, böylece **Eko-tasarım (Eco-design) Direktifi'nin** enerji ürünleri harici ürünlere genişletilmesi hedeflenmektedir.

Bununla birlikte, tamamlayıcı mevzuat önerilerinin sunulması ve "sürdürülebilirlik ilkeleri" ile diğer uygun düzenleme/uygulamaların tesis edilmesi hususları değerlendirilecektir. Bu kapsamda;

- ürünlerin dayanıklılığı, yeniden kullanılması ve tamir edilebilirliğinin artırılarak ürünlerdeki zararlı kimyasalların azaltılması,
- ürünlerdeki geri dönüştürülmüş içeriğin artırılması,
- yeniden imalat ve yüksek kalite geri dönüşümün sağlanması,
- karbon ve çevresel ayak izinin azaltılması,
- tek kullanım ve erken eskimenin kısıtlanması,
- satılmayan dayanıklı malların imha edilmesinin yasaklanması,
- "bir hizmet olarak ürün (*product-as-a-service*) inisiyatifinin geliştirilerek üreticinin ürününden ürünün ömrü boyunca sorumlu olmasının sağlanması,
- dijital pasaport, etiket ve filigran gibi uygulamalarla ürün bilgisinin dijitalleştirilmesi,
- ürünlerin sürdürülebilirlik performanslarının ödüllendirilmesi ve üstün performans gösteren sürdürülebilir ürünlerin teşviklerden daha fazla yararlanması gibi yöntemler geliştirilmesi

hususlarının düzenlenmesi bağlamında sürdürülebilirlik ilkelerinin geliştirilmesine ilişkin değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bahse konu süreçte önceliğin elektronik ve bilişim teknolojileri, tekstil gibi değer zincirine dayalı ürünlere ile çelik, çimento ve kimyasallar gibi yüksek etkili ara mallara verilmesi öngörülmektedir.

Bunun yanında, yeni bir Eko-tasarım ve Enerji Etiketleme Çalışma Planı(2020-24) kabul edilmesi ile enerji mallarında Eko-tasarım Direktifi'nin daha etkili uygulanmasının sağlanması öngörülmekte, ayrıca sürdürülebilirliğin yalnızca mallara değil hizmetlere de uygulanması için bazı zorunlu gereklilikler geliştirilmesinin değerlendirileceği, bu kapsamda üreticilerin ürünün

T.C. Ticaret Bakanlığı

Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

Tek Pazar, Rekabet ve Teknik Mevzuat Dairesi

ömrü boyunca performansından sorumlu olacağı modellerin teşvik edileceği belirtilmektedir. Akıllı Döngüsel Uygulamalar için Avrupa Data Alanı oluşturulması ve piyasa gözetimi vasıtasıyla AB pazarındaki ürünlerin sürdürülebilirlik kriterlerinin karşılama durumunun incelenmesi söz konusu olacaktır.

Tüketici ve kamu alıcılarının güçlendirilmesi kapsamında, tüketicilerin de döngüsel ekonomiye katılımlarının sağlanması amacıyla tüketici kanununun gözden geçirilerek, ürünler hakkında satış anında ürünün raf ömrü, tamir edilebilirliği ve sürdürülebilirlik etiketleri sağlanması; tüketicilerin ürünleri tamir hakkından yararlanılması ve garantiler kapsamında mevzuat çalışmaları yapılması; Eko-etiketleme (Ecolabel) vasıtasıyla firmaların çevresel iddialarını belgelendirebilecekleri mekanizmalar tanımlanması; kamu alımlarında sürdürülebilir ürünlerin tercih edilmesi amacıyla minimum zorunlu yeşil kamu alımları kriteri getirilmesi ve aşamalı olarak yeşil kamu alımlarının zorunlu raporlanması, kamu alıcılarının iklim ve çevre için kamu alıcıları girişiminde yer almasının teşvik edilmesine yönelik çalışmalar yapılması öngörülmektedir.

Üretim sürecinde döngüsellik politikası bağlamında ise, Sanayi Emisyon Direktifi'nin gözden geçirilmesi ile sanayide döngüsellik özendirilecek araçlar geliştirilmesi; sanayi raporlamaları hazırlanması ile sanayi simbiyozunun (iki sektörden birinin diğerinin atıklarını kullanarak üretim yapması) kolaylaştırılması; Bioekonomi Eylem Planı çerçevesinde sürdürülebilir biotemelli sektörlerin desteklenmesi; izleme ve kaynakların haritalanması amacıyla dijital teknolojilerin kullanımının teşvik edilmesi, AB Çevre Teknolojileri Doğrulama Şeması'na kayıt yoluyla yeşil teknoloji kullanımlarının doğrulanması ve yeni KOBİ Stratejisi ile KOBİ'ler arasında işbirliklerinin artırılması planlanmaktadır.

Söz konusu sürdürülebilir ürün politikası kapsamındaki öncelikli **sektör ve ürün değer zincirleri** ise elektronik ve bilişim teknolojileri, piller ve araçlar, paketlenme, plastikler, tekstil, yapı ve inşaat, gıda, su ve besinler olarak sıralanmıştır. Bu kapsamda, *elektronik* sektörü için, Döngüsel Elektronikler Girişimi ile cep telefonları, tablet ve dizüstü bilgisayarların enerji verimliliği, kullanım süresi, yeniden kullanım ve geri dönüşümü göz önüne alınarak tasarlanması için mevzuatsal önlemler alınması; eski yazılımların güncellenmesi dahil olmak üzere tamir hakkına ulaşımında elektronik ve bilişim teknolojilerine öncelik verilmesi; ortak şarj aleti geliştirilmesi ve şarj aletlerinin ömrünün uzatılmasına yönelik çalışmalar; elektroniklerde geri verme ya da eski telefonların yeniden satılması gibi atık yönetimi süreçlerinin geliştirilmesi ve zararlı içeriklerin kısıtlanması çalışmaları öngörülmektedir.

Piller ve araçlar için yapılacak çalışmalar kapsamında, Komisyon'un 2020 yılında yeni bir mevzuat önerisi getirmesi, ömrünü tamamlamış araçlarla ilgili kuralların gözden geçirilerek geri dönüştürülmüş içerik payının artırılması, atık yağların toplanmasına ilişkin yeni kurallar getirilmesi, sürdürülebilir ve akıllı hareketliliğe ilişkin kapsamlı Avrupa stratejisi ile saf materyal kullanımının azaltılması ve sürdürülebilir yakıt alternatiflerinin kullanılmasına yönelik çalışmalar planlanmaktadır.

Paketlenme ürünleri için yapılması öngörülenlerin başında, 2030 yılına kadar AB pazarında kullanılan tüm paketlenme ürünlerinin geri dönüştürülebilir olması amacıyla 1994 tarihli Paketlenme Direktifi'nin gözden geçirilmesi yer almaktadır. Böylelikle, fazla paketlemenin ve paketlenme atıklarının azaltılması, paketlenme ürünlerinde yeniden kullanım ve geri dönüşümün

T.C. Ticaret Bakanlığı

Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

Tek Pazar, Rekabet ve Teknik Mevzuat Dairesi

artırılması, paket atıklarının doğru ayrıştırılması ve gıda ürünlerinde plastik paketleme ürünlerinin kullanılmaması hedeflenmektedir.

Bir diğer öncelikli kategori *plastiklerdir*. Bu kapsamda, paketleme ve yapı materyalleri gibi plastik kullanımı yüksek alanlarda geri dönüşümlü içeriğin artırılması ve atık azaltılması için zorunlu bazı kurallar oluşturulması öngörülmektedir. İlaveten, mikroplastiklerin birincil kullanımının kısıtlanması, standardizasyon ve sertifikasyon ile izlenmesi, özellikle lastik ve tekstilde mikroplastiklerin ikincil olarak oluşumunun ölçülmesi için önlem mekanizmaları geliştirilecektir. Bunun yanında, bio-temelli plastiklerin bulunması, etiketlenmesi ve kullanımı, biyoçözünür ya da doğada ayrıştırılabilen plastik kullanımı ile Tek Kullanımlık Plastik Ürünler Direktifi'nin uygulamaya konması öngörülmektedir.

Tekstil ürünlerinde ise, 2021'de kapsamlı bir AB Tekstil Stratejisi vesilesiyle yeni bir sürdürülebilir ürün çerçevesi ortaya konması temel hedeftir. Tekstil değer zincirlerinin karmaşıklığı ve gelişmiş yapısı göz önünde bulundurularak sürdürülebilir ve döngüsel bir tekstil sektörü yaratılması stratejinin öne çıkan amaçları arasında yer almaktadır. Söz konusu amaçlara aşağıda listelenen kapsamlı önlemler vasıtasıyla ulaşılması hedeflenmektedir:

- Yukarıda maruz sürdürülebilir ürün politikası çerçevesi kapsamında hayata geçirilecek önlemlerin tekstil sektörü için etkin biçimde uygulanması ve geri dönüşümlü içeriğin tekstil üretiminde zorunlu hale getirilmesinin değerlendirilmesi,
- eko-tasarım önlemleri geliştirilmesi, iş ve özel tüketicilerinin sürdürülebilir tekstil ürünlerini seçmesinin özendirilmesi ve yeniden kullanım ve onarım hizmetlerine ulaşımın kolaylaştırılması,
- hizmet olarak ürün modelinin desteklenmesi ve teşvik sağlanması ile döngüsel tekstil için mevzuat çerçevesi oluşturulması,
- 2025 yılına kadar sağlanması zorunlu olan tekstil atıklarının doğru ayrıştırılması yükümlülüğüne ilişkin rehber hazırlanması,
- yenilikçilik ve düzenleyici tedbirler aracılığıyla tekstil ürünlerinin tasnifi, yeniden kullanımı ve geri dönüşümünün artırılması.

Yapı ve inşaat sektöründe, materyal etkinliğinin artırılması ve iklim etkisinin düşürülmesi amacıyla Komisyon, 2021 yılında Sürdürülebilir Yapı Çevresi Stratejisi başlatacaktır. Bu kapsamda, Yapı Ürünleri Yönetmeliği'nin gözden geçirilerek yapı ürünlerinde geri dönüşümlü içerik kullanımına geçilmesi, yapı tasarımı ilkeleri ile uyumlu olarak inşaat değerlerinin uyumluluğunun geliştirilmesi ve binalar için dijital ruhsat geliştirilmesi, AB yapı yönetmeliklerindeki materyal iyileştirme hedeflerinin gözden geçirilmesi, toprak izolasyonunun azaltılması ve Yenileme Dalgası girişimi ile binaların kullanım ömrü ve performanslarının artırılması öngörülmektedir.

Raporda ele alınan son sektör olarak *gıda, su ve besinlerde*, Komisyon tarafından AB'nin Çiftlikten Çatala Stratejisi altında gıda atığının azaltılması hedefi önerilmesi beklenmektedir. İlaveten, gıda dağıtımı ve tüketiminde sürdürülebilirliğin artırılması, tek kullanımlık paketleme ve sofralar yerine yeniden kullanılabilir ürünler kullanılması için mevzuat hazırlanması; Entegre Besin Yönetimi Planı oluşturularak besinlerin piyasadaki ürünlerde sürdürülebilir şekilde yer alması ve atık su ve kanalizasyona ilişkin yönetmeliğin gözden geçirilmesi öngörülmektedir.

T.C. Ticaret Bakanlığı

Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

Tek Pazar, Rekabet ve Teknik Mevzuat Dairesi

Öte yandan, **atığın azaltılması ve değer artırılması** amacı kapsamında, *atık önlemenin desteklenmesi için güçlendirilmiş atık politikası oluşturulması* hedeflenmiştir. Komisyon, genişletilmiş üretici sorumluluk şemaları için gereklilikleri uyumlaştıracak, teşvik sağlayacak ve atık geri dönüşümünde bilgi ve iyi uygulama örnekleri paylaşımını destekleyecektir. Geri dönüşümün başarılı şekilde gerçekleştirilmesi, atıkların doğru şekilde ayrıştırılmasına bağlıdır. Komisyon'un bu konuda ayrı atık toplama sistemlerini uyumlaştıracak düzenlemeler önermesi beklenmektedir. Öte yandan, üye devletler 2020 yılında belediye atıklarının %50'sinin geri dönüştürülmesi hedefini yakalamaktan uzak görünmektedir. Bu kapsamda, üye devletler arasında döngüsellik ve atık yönetimi konusunda tecrübe paylaşımı ve AB fonlarının etkin kullanımını sağlaması öngörülmektedir.

Zehirsiz çevre için döngüsellüğün güçlendirilmesi hedefi bağlamında, yüksek kaliteli ayrıştırma ve atıklardan kirletici maddelerin ayrıştırılmasına ilişkin çözümlerin desteklenmesi, geri dönüştürülmüş materyallerde sağlık ya da çevre için zararlı içeriklerin en aza indirilmesi için yöntemler geliştirilmesi, yüksek endişe yaratan içeriklerin takip edilmesi için bilgi sistemi oluşturulması, temiz geri dönüşüm sistemleri oluşturabilmek adına zararlı atıkların sınıflandırılması ve Sürdürülebilir Kimyasal Stratejisi ile kimyasallar, ürünler ve atık yönetimi arasında bağ kurularak döngüsel ekonomide sinerjinin artırılması planlanmaktadır.

İkincil hammaddeler için iyi işleyen bir AB pazarı oluşturulması ile bazı atıklar için AB çapında bir hurda kriteri geliştirilmesi, standardizasyonun rolünün artırılması, kısıtlanmış içeriklerin yerinde kullanımı ve önemli ikincil materyaller için piyasa gözetimi oluşturulmasının değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Bununla birlikte, *atıkların üçüncü ülkelere ihracı* da çevre ve sağlık sorunları doğurmaktadır. AB'nin atıklarını ihraç etmemesi ve AB içinde geri dönüşüm sistemlerinin etkinleştirilmesi için atık gönderimi kuralları gözden geçirilecektir. Komisyon, ayrıca kanun dışı atık ihracatını engellemek ve atık gönderiminde kontrollerin artırılması amacıyla çok taraflı, ikili ve bölgesel girişimlerde bulunacaktır.

Öte yandan, döngüsel ekonominin ilave iş imkanları yaratması beklenmektedir. Bu hususun Yetenek Gündemi'nin güncellenmesi, Yetenek Sözleşmesi başlatılması, Sosyal Ekonomi Eylem Planı, Avrupa Sosyal Fonu ile eğitim ve sosyal inovasyon olanaklarının desteklenmesi yollarıyla gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. İlaveten, Kapsama Politikası ile tüm bölgelerin döngüsel ekonomiyi gerçekleştirmeleri ve sanayilerini güçlendirmeleri; Adil Geçiş Mekanizması ile ise döngüsel ekonomiye odaklanan projeler geliştirilmesi desteklenecektir.

Döngüsel ekonomi için **farklı eylemlerin aynı anda uygulanması** bir başka gereklilik olarak söz konusu belgede yer almaktadır. Bu kapsamda, iklim değişikliğinin azaltılması ve uyumu üzerinde döngüsellüğün etkilerinin sistemik şekilde incelenmesi, Ulusal Enerji ve İklim Planlarının gözden geçirilmesinde döngüsellüğün rolünün de güçlendirilmesi, karbon emisyonlarının ormanlar gibi doğal yollarla yok edilmesinin önemi çerçevesinde karbonların ortadan kaldırılmasında sertifikasyon için bir çerçeve oluşturulması ve karbonda döngüsellüğün artırılması öngörülmektedir.

Döngüsel ekonominin **finansmanına** bakıldığında ise, AB'nin daha önce atmış olduğu adımların yanı sıra Döngüsel Ekonomi Finansal Destek Platformu'nun risk yönetimi ve döngüsel destekler sağlamaya devam edeceği, InvestEU çerçevesinde özel finansmanın

T.C. Ticaret Bakanlığı

Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

Tek Pazar, Rekabet ve Teknik Mevzuat Dairesi

döngüsel ekonomiye destek olacak şekilde yönlendirileceği, ayrıca Komisyon tarafından geri dönüştürülmemiş plastik paketlenme atıkları için AB bütçesinden kaynak ayrılmasının önerildiği ifade edilmiştir. İlaveten, gelecek Finansal Olmayan Raporlama Direktifinde firmalar tarafından çevresel verilerin açıklanmasının güçlendirilmesi, finansal veri ve döngüsel ekonomi performansı göstergeleri ile bir araya getiren çevresel muhasebe ilkelerinin geliştirilmesinin desteklenmesi, işletme stratejilerine sürdürülebilir kriterler eklenmesi, çevre ve enerji alanındaki Kamu Alımları Kılavuzlarında döngüsel ekonomi amaçlarına yer verilmesi, çevresel vergilendirme ve KDV'nin döngüsel ekonomiyi desteklemek için kullanımı gibi faaliyetlerin desteklenmesi planlanmaktadır.

Belgeye göre, döngüsel ekonominin temeli iş dünyasıdır ve AB'nin Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Horizon Europe, LIFE ve Marie Skłodowska Actions gibi yapılarla iş dünyasını finansal ve eğitim olarak desteklemesi öngörülmektedir. Bunun yanında, yönetim, inovasyon ve fikri mülkiyet haklarının döngüsel ekonomi göz önüne alınarak gözden geçirilmesi ile yapısal destek sağlanacaktır.

Tüm bunlara ilaveten, AB'nin çabalarını **uluslararası platformda** da sürdürmeyi planladığı görülmektedir. Bu kapsamda, plastiklere ilişkin küresel bir anlaşma yapmak, Küresel Döngüsel Ekonomi Ortaklığı önerilmesi, üçüncü ülkelerle ilişkilerinde döngüsel ekonominin stratejilerinin desteklenmesi amacıyla bu hususun Afrika ortaklığı, serbest ticaret anlaşmaları ve AB'ye katılım süreçlerinde göz önünde bulundurulması öngörülmektedir.

Son olarak, belgede ulusal planların **gözlenmesi** ve döngüsel ekonomiye geçişin hızlandırılması kapsamında, Döngüsel Ekonomi İzleme Çerçevesi'nin güncellenmesi, çalışmalarda döngüsel ekonomiye ilişkin verilere yer verilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Arz olunur.